

**Tervezet a
Mi az esztétika?
szabad bölcsészeti bevezető kurzushoz**

**A tervezetet kidolgozta: Dr. Somlyó Bálint
ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet**

Egy ilyen kurzus legfőbb célja nyilvánvalóan annak a sajátos közelítésmódnak a bemutatása, amely az esztétikát a művészetről való „általában vett” beszédétől megkülönbözteti. Ezért érdemes a 18. század sajátos fogalmaiból kiindulni, bemutatni az esztétika terminus új használatát, valamint azt a sok tekintetben megfordult helyzetet, ahol nem a meglévő filozófiai apparátust alkalmazzák a szép vagy a művészet problémáira, hanem részben fordítva: a művészet és a szép megítélésének kérdése kényszerít ki új filozófiai gondolatmeneteket. Érdemes kitérni arra a kérdésre, hogy a 18. század nem egyszerűen a diszciplína névszerinti megszületésének kora, hanem tartalmi értelemben is egymásnak ellentmondó paradigmák egyszeri együttállásának ideje. Egy kifutóban lévő performatív paradigmáé, amely a művészetben meghatározott (poétikai, retorikai stb.) szabályok szerint létrehozott objektivációk együttesét látta, egy sajátosan 18. századi szemiotikai paradigmáé, amely ideáink kommunikációjának eszközét látta a művészetben (pl. Lessing) és egy születőben lévő új felfogásé, amely az immár megkerülhetetlenül egyedinek tekintett inividuum kimeríthetetlen belső világának kifejezését látta benne, egyre inkább ennek megfelelően individualizálódó, vagyis szabályokkal többé meg nem határozható formák között. A kurzus a kiinduló helyzet vázolója után laza sorozatban egymásra épülő történeti példák mentén érzékelteti a kialakuló esztétikai gondolkodás néhány középponti kérdését a szabad bölcsész hallgatók számára. A történeti közelítés ilyenkor nem tényleges történeti fejtegetést jelent, inkább csak a történetből merített variációs sort az alapkérdésekre. Az előadás kollokviummal zárul az érintett szövegek közül kiválasztott bibliográfia alapján.

A kurzus felépítése és vázlatos tematikája

1-2. előadás

A kiinduló helyzet vázolója. A bevezetőben említett paradigmákon túl felvethető problémák: az esztétika terminus Baumgartennél és Kantnál, az ízlés fogalmának terjedelme a fiziológiai érzékeléstől a viselkedéskultúrán keresztül a művészetig és a szépig, a *sensus communis* lehetséges értelmezései az eredeti arisztotelészi felfogástól az angolszász etikai és a német esztétikai megközelítésig. E bevezetést követik a történeti variációk:

3. előadás: A művészet mint reflexió

A művész személyének és gondolkodásának középpontba kerülése, imitáció és reflexió viszonya Schillernek *A naiv és szentimentális költészetéről* írott dolgozatában.

4. előadás: A végtelen ígézetében

Kísérlet a művészet birodalmának expanzív kiterjesztésére és a megértés fogalmának univerzalizálása. Válogatás az Athenaeum-töredékekből.

5. előadás: Az eszmény érzéki látszása és a művészet halála

Afenti expanzió kritikája és megtorlása. A művészet történetisége és visszatagolása egy hierarchikus felfogásba Hegelnél

6. előadás: A művészet mint a ma egyedül lehetséges metafizika

Egy immár esztétikai alapú metafizika kísérlete a fiatal Nietzsche-nél a klasszikus kánon felborításával egybekötve. (Kitéréssel *A tragédia születése* burkolt hegeli alapjaira: szintetizáló séma, logikai és történeti összekopírozása.)

7. előadás: Művészet és megértés

A tudományként újraéledő romantikus megértésmélet és a historizmus esztétikai jelentősége Dilthey-nél.

8. előadás: Esztétikai univerzalizmus: a megformált élet

A műalkotásként megformált történelem szembekerülése a művésztetlen jelennel. Művészet és élet konfliktusa a századfordulón.

9. előadás: Történelem és utópia

Walter Benjamin kísérlete a fennálló helyzet esztétikai meghaladására a művészet megváltozott eszközeivel

10. előadás: Művészet és társadalomelmélet

Adorno reakciója a fentiekre: elitművészet és tömegkultúra

11. előadás: Művészet és igazság

Heidegger ráterheli az igazság problémáját a művészetre

12. előadás: Univerzális hermeneutika?

A művészet problémája mint a megértés egészének modellje

Bibliográfia

Primer irodalom

F. Schiller: A naiv és a szentimentális költészetről, in: uő: *Művészet- és történelemfilozófiai írások*, Atlantisz, Bp., 2005.

August W. Schlegel és Friedrich Schlegel: Athenaeum-töredékek, in: uő: *Válogatott esztétikai írásai*, Gondolat, Bp., 1984. 261-357.

F. Hegel: *Esztétikai előadások, I.*, Akadémiai, Bp., 1980. 1-120.

Nietzsche: *A tragédia születése*, Európa, Bp., 1986.

W. Dilthey: A hermeneutika keletkezése, in: uő.: *A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban*, Gondolat, Bp., 1974. 469-495.

Lukács György: Levél a "kísérlet"-ről; Esztétikai kultúra, in: *Ifjúkori művek*, Magvető, Bp., 1977.

W. Benjamin: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában, in: uő: *Kommentár és prófécia*, Gondolat, Bp., 1969.

T. W. Adorno: Fétis-karakter a zenében és a zenehallgatás regressziója, in: uő: *Zene, filozófia, társadalom*, Gondolat, Bp., 1970. 227-275.

M. Heidegger: *A műalkotás eredete*, Európa, Bp., 1988.

H-G. Gadamer: *Igazság és módszer*, 191-218, Gondolat, Bp., 1984.

Ajánlott szekunder irodalom a bevezetéshez

A. Baeumler : *Az irracionális problémája a XVIII. századi esztétikában és logikában* Az ítélőerő kritikájáig, Enciklopédia, Bp., 2002.

R. Bubner: A jelenkori esztétika némely feltételéről, *Athenaeum* I/1. (1991)

D. Wellbery: *Lessing's Laocoon: Semiotics and Aesthetics in the Age of Reason*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.